Materiallar to'plami · Conference Proceedings
"ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 33
IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR

BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA HUDUDIY INNOVATSION SIYOSAT VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI

Feruza Alisherovna Madaliyeva*
Farg'ona davlat universiteti, Ilmiy-tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik
✉ madalieva.com@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqsad. Mazkur maqolaning maqsadi hududiy innovatsion siyosatning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi o'rni va zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Usul. Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, institutsional yondashuv, statistik tahlil va ilmiy umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Natija. Hududiy innovatsion siyosatni samarali amalga oshirishda innovatsion infratuzilma, klasterlar, texnologiyalar transferi, universitet–biznes–davlat hamkorligi va raqamli boshqaruvning ustuvor yo'nalishlari asoslab berildi. Xulosa. Hududiy innovatsion siyosatni takomillashtirish tadbirkorlik subyektlarining innovatsion faolligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va hududlarning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar

hududiy innovatsion siyosat, tadbirkorlik, innovatsion infratuzilma, texnologiyalar transferi, klaster, startap, raqamli iqtisodiyot, Triple Helix, innovatsion boshqaruv, barqaror rivojlanish.

DOI: 10.5281/zenodo.21835563

KIRISH

Bugungi kunda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda hududiy innovatsion siyosat muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligi, hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi va tadbirkorlik subyektlarining innovatsion faolligi ko'p jihatdan davlat tomonidan amalga oshirilayotgan innovatsion siyosatning samaradorligiga bog'liq.

Jahon tajribasida innovatsion rivojlanishning asosiy omillari sifatida ilm-fan, innovatsiyalar va tadbirkorlik o'rtasidagi integratsiya alohida e'tirof etiladi. Yozef Shumpeter innovatsiyalarni iqtisodiy taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholagan bo'lsa [8], Maykl Porter hududiy klasterlarni raqobatbardoshlikni oshirishning muhim vositasi sifatida asoslab bergan [10]. Genri Etskovits va Loyet Leydesdorf esa universitet–biznes–davlat hamkorligiga asoslangan Triple Helix modelini innovatsion iqtisodiyotning institutsional asosi sifatida ilgari surganlar [6].

O'zbekistonda ham hududlarni innovatsion rivojlantirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda [1–3]. Biroq hududlar o'rtasida innovatsion faollik darajasi, investitsiyalar jalb qilish imkoniyatlari va innovatsion infratuzilmaning rivojlanganlik darajasida farqlar saqlanib qolmoqda. Bu holat hududiy innovatsion siyosatni yanada takomillashtirishni taqozo etadi.

ASOSIY QISM

1. Hududiy innovatsion siyosatning nazariy asoslari

Hududiy innovatsion siyosat — bu muayyan hududning ilmiy, texnologik va iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish orqali innovatsion faoliyatni rag‘batlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar tizimidir. Uning asosiy maqsadi innovatsion muhitni shakllantirish, ilmiy ishlanmalarni amaliyotga joriy etish va tadbirkorlik subyektlarining innovatsion imkoniyatlarini kengaytirishdan iborat.

Zamonaviy iqtisodiyotda hududiy innovatsion siyosat quyidagi yo‘nalishlarni qamrab oladi:

- innovatsion infratuzilmani rivojlantirish;
- texnoparklar va innovatsion markazlar tashkil etish;
- startap loyihalarni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash;
- texnologiyalar transferi tizimini rivojlantirish;
- universitet–biznes–davlat hamkorligini kuchaytirish;
- raqamli texnologiyalarni joriy etish.

Mazkur yo‘nalishlar tadbirkorlik faoliyatining innovatsion salohiyatini oshirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

2. O‘zbekiston sharoitida hududiy innovatsion siyosatni amalga oshirishning ustuvor yo‘nalishlari

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish va hududlarning innovatsion salohiyatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilandi. Bu borada ”Innovatsion faoliyat to‘g‘risida”gi Qonun, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining innovatsion rivojlanish va tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan farmon va qarorlari hamda

2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi muhim huquqiy asos bo‘lib xizmat qilmoqda [1–3].

Hududiy innovatsion siyosatning asosiy vazifasi har bir hududning iqtisodiy, ilmiy va intellektual salohiyatidan samarali foydalanish orqali innovatsion faoliyatni rivojlantirishdan iborat. Bu jarayonda mahalliy davlat hokimiyati organlari, oliy ta’lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar va xususiy sektorning o‘zaro hamkorligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda respublika hududlarida texnoparklar, innovatsion markazlar,

IT Park filiallari, biznes-inkubatorlar va startap akseleratorlari faoliyati yo‘lga qo‘yilgan bo‘lib, ular innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim institutsional infratuzilma vazifasini bajarmoqda. Biroq mazkur infratuzilmaning hududlar bo‘yicha bir xil darajada rivojlanmaganligi, innovatsion loyihalarni moliyalashtirish imkoniyatlarining cheklanganligi hamda texnologiyalar transferi tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi mavjud muammolardan hisoblanadi.

Shu nuqtai nazardan hududiy innovatsion siyosatni amalga oshirishda quyidagi ustuvor yo‘nalishlarga alohida e’tibor qaratish maqsadga muvofiq:

- innovatsion infratuzilmani hududlar kesimida kengaytirish;
- universitetlar huzurida texnologiyalar transferi markazlarini tashkil etish;
- innovatsion loyihalarni venchur moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish;
- mahalliy tadbirkorlarni innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarishga rag‘batlantirish;
- hududiy klasterlar va innovatsion ekotizimlarni rivojlantirish;
- raqamli boshqaruv texnologiyalarini keng joriy etish.

3. Hududiy innovatsion siyosatda tadbirkorlikni rivojlantirishning zamonaviy mexanizmlari

Zamonaviy iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlikni rivojlantirish innovatsion siyosatning eng muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, innovatsion muhit qanchalik rivojlangan bo‘lsa, yangi korxonalar tashkil etilishi, yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarilishi va eksport hajmining oshishi shunchalik yuqori bo‘ladi [10;12].

Hududiy innovatsion siyosat doirasida tadbirkorlikni rivojlantirishning quyidagi mexanizmlarini samarali deb hisoblash mumkin:

1. Innovatsion klasterlar

Ilmiy muassasalar, universitetlar, ishlab chiqarish korxonalari va xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlarni yagona hududiy tizimga birlashtirish innovatsion faollikni sezilarli darajada oshiradi.

2. Triple Helix modeli

Universitet – biznes – davlat hamkorligi asosida innovatsion mahsulotlarni ishlab chiqish va ularni bozorga chiqarish jarayoni tezlashadi [6].

3. Texnologiyalar transferi

Ilmiy tadqiqot natijalarini sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalariga joriy etish iqtisodiyotning innovatsion salohiyatini oshiradi.

4. Startap ekotizimi

Yosh tadbirkorlar va innovatsion g‘oyalarga ega jamoalarni qo‘llab-quvvatlash orqali yangi yuqori texnologiyali biznes subyektlari shakllanadi.

5. Raqamli transformatsiya

Sun’iy intellekt, katta ma’lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va raqamli platformalar innovatsion boshqaruv samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Muallifning takliflari

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy takliflar ishlab chiqildi:

1. Har bir viloyatda **Hududiy innovatsion rivojlanish agentligi** faoliyatini yo‘lga qo‘yish.
2. Universitetlar huzurida **Technology Transfer Office (TTO)** faoliyatini kengaytirish.
3. Hududiy innovatsion loyihalar uchun maxsus venchur fondlarni tashkil etish.
4. Innovatsion tadbirkorlik subyektlariga soliq imtiyozlarini kengaytirish.
5. Ilmiy ishlanmalarni patentlash va litsenziyalash jarayonlarini soddalashtirish.
6. Innovatsion klasterlarni sanoat zonalari bilan integratsiya qilish.
7. Barcha hududlarda raqamli innovatsion platformalarni ishga tushirish.
8. Universitet bitiruvchilari uchun startap-grant dasturlarini ko‘paytirish.
9. Innovatsion tadbirkorlik samaradorligini baholovchi milliy reyting tizimini ishlab chiqish.
10. Hududlarning innovatsion salohiyatini baholash uchun **Hududiy innovatsion rivojlanish indeksi**ni joriy etish.

XULOSA

Hududiy innovatsion siyosatni takomillashtirish barqaror iqtisodiy rivojlanishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsion infratuzilmani rivojlantirish, universitet–biznes–davlat hamkorligini kuchaytirish, raqamli texnologiyalarni keng joriy etish hamda ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish mexanizmlarini takomillashtirish hududlarda tadbirkorlik faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Hozirgi global iqtisodiy raqobat sharoitida hududlarning innovatsion salohiyatini oshirish, innovatsion mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini ko‘paytirish va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biri bo‘lib qolmoqda. Bu jarayonda mahalliy davlat boshqaruvi organlari, oliy ta’lim muassasalari, ilmiy tashkilotlar va xususiy sektor o‘rtasidagi samarali hamkorlik innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishning asosiy omili hisoblanadi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan takliflar asosida quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- hududlarda innovatsion muhit yaxshilanadi;
- innovatsion tadbirkorlik subyektlari soni ortadi;
- yangi ish o‘rinlari yaratiladi;
- ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish darajasi oshadi;
- hududlarning investitsiyaviy jozibadorligi kuchayadi;

- barqaror iqtisodiy o‘sish ta’minlanadi.

Shu munosabat bilan har bir hududning iqtisodiy va intellektual imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda innovatsion siyosatni amalga oshirish, innovatsion ekotizimlarni rivojlantirish hamda tadbirkorlik subyektlarini har tomonlama qo‘llab-quvvatlash mamlakatning uzoq muddatli barqaror taraqqiyotiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasining **”Innovatsion faoliyat to‘g‘risida”**gi Qonuni. O‘RQ–630-son. 2020-yil 24-iyul.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF–60-son Farmoni. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi. 2022-yil 28-yanvar.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: *O‘zbekiston*, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Innovatsion faoliyat bo‘yicha statistik to‘plamlar. Toshkent, 2024–2025.
5. O‘zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish agentligi. Innovatsion siyosat va ilmiy ishlanmalarni tijoratlashtirish bo‘yicha tahliliy materiallar. Toshkent, 2024–2025.
6. Etzkowitz H. The Triple Helix: University–Industry–Government Innovation in Action. Routledge, 2008.
7. Leydesdorff L. The Triple Helix, Quadruple Helix and an N-Tuple of Helices. *Journal of the Knowledge Economy*, 2012.
8. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. Harvard University Press, 1934.
9. Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship. Harper Business, 1985.
10. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. Free Press, 1990.
11. Chesbrough H. Open Innovation. Harvard Business School Press, 2003.
12. OECD. Science, Technology and Innovation Outlook 2023. OECD Publishing.
13. World Bank. World Development Report 2024.
14. UNDP. Human Development Report 2023/2024.
15. UNESCO. UNESCO Science Report.
16. WIPO. Global Innovation Index 2024.
17. Lex.uz. O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.
18. O‘zbekiston Savdo-sanoat palatasi. Tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha tahliliy materiallar.
19. IT Park Uzbekistan. Raqamli tadbirkorlik va startaplarni rivojlantirish bo‘yicha hisobotlar.
20. Zamonaviy Scopus va Web of Science bazalarida chop etilgan innovatsion siyosat va hududiy rivojlanishga oid ilmiy maqolalar.